

JOHNNY VAN DOORN EN DE SIXTIES

Selfkicker symbool voor roerige jaren zestig

De bruiloft van Beatrix en Claus, de Nacht van Schmelzer, de oprichting van D66: de veranderingen en invloeden van de *sixties* in Nederland tekenen zich in het bijzonder in 1966 duidelijk af. In dit rijtje past ook de legendarische manifestatie *Poëzie in Carré* waar Johnny van Doorn, oftewel Johnny the Selfkicker, voor het eerst furore maakte.

Van Doorns ouders schrokken zich rot, die 28e februari 1966 thuis in Arnhem voor de buis. Op de televisie zagen zij hun zoon Johan – Johnny – van Doorn optreden in Carré in Amsterdam. Achter een lange rij met witte lakens gedekte en met narcissen versierde tafels zaten zo'n dertig dichters klaar om een optreden te verzorgen bij de manifestatie *Poëzie in Carré*. De laatste act voor de pauze kwam van Johnny the Selfkicker.

MONDVUURWERK

'Krullen, ringbaardje, pak, wit overhemd met das, 21 jaar. Zelfverzekerd staat de Selfkicker op het podium, hij leest aanvankelijk gewoon voor. Als het publiek joelt in plaats van luistert, kijkt hij plotseling zwijgend de zaal in. In de dreigende stilte laadt hij zich op om vervolgens te ontbranden in onnavolgbaar mondvuurwerk... Een hysterische vrouw rent het podium op. Gewapend met een bos narcissen hakt zij op de dichter in. De dichter

ter maakt een slaande beweging met zijn arm, alsof hij een lastige vlieg van zich af wil slaan. Hij gaat gewoon door en maakt zijn voordracht af.²¹

Daags na de uitzending schreef vader Van Doorn een brief naar uitgever Lubberhuizen om de publicatie van de obscene gedichten van zijn zoon te verhinderen. Johnny, die altijd een goede band met zijn ouders had gehad, wist de boel te sussen. Maar niet alleen thuis sloeg zijn optreden in als een bom. Johnny the Selfkicker was op slag een bekendheid en werd alom gezien als exponent van een jong, nieuw geluid dat door Nederland schalde.

FOREVER YOUNG

De jaren zestig lijken wel *forever young* te blijven. We associëren deze periode nog steeds met jeugd, verandering, hippies, flowerpower, democratie en 'weg met orde en gezag'. En hoewel het in de meeste gevallen de tijd van hun opa's en oma's betreft, schrijven nog ieder jaar leerlingen profielwerkstukken over de ►

① Citaat uit: N. Keuning, *Oorlog en pap. Het bezeten leven van Johnny van Doorn* (De Bezige Bij, Amsterdam 2009).

Johnny van Doorn in 1969 met een van zijn lp's. Collectie Nationaal Archief. Boven: de poster van *Poëzie in Carré*.

Daan Schuijt is
redacteur van *Kleio*.

2 H. Righart, H., *De
eindeloze jaren zestig.
Geschiedenis van
een generatieconflict*
(Arbeiderspers, Am-
sterdam 1995).

3 A. van der Zijl,
Jagtlust (Querido,
Amsterdam 2015).

Boekenmarkt in de
Bijenkorf te Amster-
dam, Simon Vinken-
oog bij boekenstal,
2 april 1966. Foto:
Joop van Bilsen/
Anefo, collectie
Nationaal Archief.

kleding en de muziek van toen – de *sixties* lijken wel het decen-
nium van de revolutie te zijn.
Dat er in de jaren zestig veel ver-
anderde, staat buiten kijf en het
is niet moeilijk hiervan een (wil-
lekeurig) rijtje te maken. Denk
aan de groei van de economie
en het algemene welvaartspeil,
de uitbreiding van de sociale
zekerheid, de politieke verande-
ringen, de democratisering, de
ontzuiling, de opkomst van een
jongerencultuur, et cetera.

*Geschiedenis van een generatie-
conflict*. Righart maakt in zijn
boek een analyse over de aard
en oorzaken van de jaren zestig.
Zijn uitgangspunt daarbij is het
generatieconflict: 'De polariteit
tussen twee generatietypen, het
vooorlogse en het naoorlogse,
had mijns inziens een katalyse-
rend effect op het snelle proces
van maatschappelijke veran-
dering. Beide generaties waren
gevormd in sterk verschillende
samenlevingen en dit verschil in
formatieve ervaringen ontladde
zich in de jaren zestig.'²

Righart belicht zowel de de-
mografische als psychologische
kenmerken van twee opeen-
volgende generaties. De voor-
oorlogse generatie betreft de
Nederlanders die tussen 1910
en 1929 geboren waren. Zij
groeiden op in een periode van
sterke verzuiling, geringe sociale
en geografische mobiliteit en
beperkte industrialisatie. De
economische crisis en oorlog zijn
sterk persoonlijkheidsvormende
ervaringen voor deze generatie
geweest. In 1959 waren zij tussen
de dertig en negenenveertig jaar
oud – de periode van volwassen-
heid waarin experimenteerlust
en persoonlijkheidsvorming
vrijwel stoppen. Bovendien is het
vanaf dit moment de taak om
waarden, opvattingen door te
geven aan een nieuwe generatie.
Hier ontmoette de vooroorlogse
generatie de naoorlogse van de
babyboomers (1946-1949). De
sterk verzuilde en zeer conserva-
tief gestructureerde samenleving
zou voor altijd veranderen. *The
times were a-changin*.

VOLLE ZAAL

Het optreden van Johnny van
Doorn en *Poëzie in Carré* zijn om
een paar redenen kenmerkend
voor de jaren zestig. In de eerste
plaats gaat het om de manifes-
tatie zelf. De drijvende krachten
achter *Poëzie in Carré* waren
Simon Vinkenoog en Olivier
Boelen. Vinkenoog deed in 1965
inspiratie op bij de *International
Poetry Incarnation* in de Royal
Albert Hall, het ijkpunt van de
Britse *underground* met optre-
dens van onder meer *beat poet*
Alan Ginsberg. Boelen komt in
het boek *Jagtlust* van Annejet
van der Zijl voorbij als charmant
rijkeluiszootje dat zijn erfenis
er in rap tempo doorheen jaagt
door zich over te geven aan een
leven vol feesten, seks, drugs en
rock-'n-roll.³

Theaterdirecteur Karel Wunnink
stelde Carré gratis ter beschik-
king. Wunnink stond bekend om
zijn slimme ondernemerschap
en oog voor nieuwe theatervor-
men, zoals de onemanshows
van Toon Hermans en musicals
als *Anatevka* en *My Fair Lady*.
Wunninks vertrouwen werd niet
beschaamd: *Poëzie in Carré* trok
een volle zaal van tweeduizend
voornamelijk jeugdige bezoekers.
Aan hun manier van doen – joe-
len, opstaan, luid lachen, roepen
– was duidelijk dat het hier geen
doorsnee theaterpubliek betrof.

REUZEKICK

Ook in de recensies, die vooral
inzoomden op het optreden
van Johnny the Selfkicker, is de
scherpe tegenstelling tussen de
gevestigde orde en experimentele

Nieuwsblad voor de Boekhandel stelt dat Johnny de Selfkicker met zijn optreden de avond verknalde.

Aan zijn ouders liet Johnny weten dat alles volgens plan verliep. Hij had het over een verkalkte generatie van schrijvers wier pseudo-autoriteit hij niet erkende. Publiciteit, optreden, acts: het waren de onderdelen van zijn schrijverschap. Zijn deelname aan de afsluiting van *Poëzie in het Paleis*, eind september 1966 in het Paleis voor Schone Kunsten te Brussel, liet dat eens te meer zien.

VERBODEN WAAR

The Selfkicker stond in Brussel wederom als afsluitende act voor de pauze geprogrammeerd en het publiek reageerde misschien nog wel heftiger op zijn optreden dan in Carré. Keuning citeert de verslaggever van *Trouw* die stelde dat het Belgisch 'misgenoegen over de moderne poëzie tijdens het optreden van Johnny the

Directeur van Carré, Karel Wunnink in 1969. Foto: Rob Mieremet/Anefo, collectie Nationaal Archief.

Onder: Johnny 'The Selfkicker' van Doorn presenteert een plaat, 7 augustus 1969. Fotocollectie Nationaal Archief/Anefo.

nieuwlichters zichtbaar. Nico Keuning geeft in zijn biografie over Johnny van Doorn een uitgebreid overzicht van de recensies. Een aantal journalisten spreekt over een 'boeiende afsluiting vóór de pauze' (*Algemeen Handelsblad*) of hebben van Johnny een 'reuzekick' gekregen (Wim Zaal in *Elsevier*), omdat hij zo goed provoceert. Daar lijnrecht tegenover staat een andere groep; zij zien Van Doorn als een krankzinnige die 'de meest obscene dingen als rotte appels' de zaal in slingert (*De Tijd*). Het

Johnny van Doorn treedt op tijdens Poëzie in Carré, 1966. Onder: De lp met de opnames van Poëzie in Carré.

Selfkicker het hoogtepunt bereikt en de dichter zijn optreden moet beëindigen in een schrill fluitconcert en luid gejuw.’ In de pauze liep Van Doorn met Hans Verhagen naar buiten om te roken. Vanwege het rookverbod in Belgische schouwburgen maanden agenten het tweetal direct hun sigaret – de agenten wisten niet dat het geen tabak was – uit te maken. Toen Verhagen daarmee treuzelde, werd hij hardhandig bij de arm gegrepen en richting arrestantenbusje geduwd. Van Doorn nam het voor hem op en in de schermutseling die volgde, sneuvelde een glazen deur. De heren werden subiet afgevoerd en brachten de nacht in de cel door. Tijdens de chaotische aftocht wist Verhagen nog net zijn hashblokje en pijp in de jaszak van Yvonne van Doorn te stoppen. Samen met de vrouw van Verhagen haastte zij zich naar het hotel om de verboden waar voor een eventuele huiszoeking veilig te stellen.

‘HOU CONTACT’

Over drugsgebruik en de reactie van zijn moeder daarop schreef Van Doorn misschien wel een van zijn ontroerendste verhalen. Nadat hij een jaar of acht als The Selfkicker de mensen de stuipen op het lijf joeg, ontwikkelde Van Doorn zich vanaf het begin van de jaren zeventig tot prozaïst. In zijn verhalen kijkt hij veelvuldig terug op zijn jeugd en Selfkicker-tijd. De geschiedenis van een generatieconflict – zoals Righart de geschiedenis van de jaren zestig noemde – is in het proza-werk van Van Doorn op een zeer toegankelijke manier terug te lezen, al beschrijft hij zijn ouders zeer liefdevol.

In *Mijn kleine hersentjes* (1972) staat het verhaal *Hou contact* waarin Van Doorn in Amsterdam onverwacht bezoek krijgt: ‘O nee! Dat kon niet missen! Op de gang hoorde ik de stem en het Duitse accent van mijn moeder. Niet te beschrijven wat ik voelde. Koortsachtig schoot het door me heen: adressenboekje thuis laten liggen! Tijd niets van me laten horen! En ze hebben dat schandaalartikel gelezen! Johnny the Selfkicker in een marihuana-milieus! ... Toen stond mijn moe-

der al in de kamer. Haar mond viel open toen ze mij daar met een vrouw in bed zag liggen. En het was ook nog een ontzettende rommel in het optrekje. En overal hasjpijpen! Ze stamelde ongearticuleerde klanken. Ik raakte over mijn toeren. Ik schold haar uit, mijn moeder. *Ik ken je niet! Wat doe je hier? Ga weg!* ... In trance liepen we door de straten, zwigend naast elkaar... Mijn moeder trok een rimpel in haar voorhoofd. “Johnny, je moet toch uitkijken. Je vader en ik maken zich ernstige zorgen over je... Als je maar oplet met... je weet wat ik bedoel.” “O ja, dat? Neeeee... dat weet ik precies moeder.” “En niet verslaafd raken aan die ma-ri-ju-wien hoor.” ... Ze pakte mijn hand en stopte daar een bankbiljet van vijftientig gulden in. “En laat iets van je horen. Hou contact.”

JOHANN STRAUSS-PAKJE

Over zijn transformatie van *performing poet* naar gestileerd prozaschrijver sprak Van Doorn alsof het een gedaanteverwisseling betrof. The Selfkicker was voor hem een totaal ander persoon dan de schrijver Johnny van Doorn. Als schrijver was hij eerder een beschouwende romanticus. Het generatieconflict dat Righart als uitgangspunt voor zijn verklaring van de jaren zestig neemt, benoemt Van Doorn ook in zijn proza. Zo beschreef hij hoe hij zich vanaf zijn puberteit afzette tegen zijn ouders; tegelijkertijd zag hij ook in, zonder wrok overigens, hoe hij door die generatie gevormd is. Van

DE BELANGRIJKSTE VERANDERINGEN

Righart onderscheidt drie sferen om de veranderingen van de jaren zestig in beeld te brengen: politieke, sociaal-economische en sociaal-culturele. In het volgende schema staan per sfeer de belangrijkste veranderingen.

	Hoe te meten	Voorbeelden veranderingen
Politiek	Verkiezingsuitslagen, nieuwe politieke partijen, buiten-parlementaire bewegingen	Einde rooms-rode coalities (1958) / verlies confessionele meerderheid parlement (1967) / oprichting D66, PPR en DS'70 / opkomst Nieuw Links / opkomst provo en kabouters
Sociaal-economisch	Mate van sociale onrust, loonontwikkeling, veranderingen in consumptieve bestedingen	Modernisering economie en infrastructuur (mede als gevolg verlies afzetmarkt en grondstoffen Nederlands-Indië) / economische groei (1951-1973) / einde geleide loonpolitiek (1963) / sterke toename verkoop televisietoestellen, brommers, auto's, woningen
Sociaal-cultureel	Niveau van onderwijs en scholing, mate van ontkerkelijking, verandering seksuele moraal en gedrag, verhouding arbeid-vrije tijd	Ontkerkelijking / introductie pil (1962) / eerste naakt op televisie Phil Bloom (1967) / opheffen verbod verkoop voorbehoedsmiddelen aan minderjarigen (1970) / verbod op homoseksueel verkeer met minderjarigen / nieuwe echtscheidingswet

Doorn werd als evacué net buiten Arnhem geboren; in die zin is hij een oorlogsbaby. In zijn proza beschrijft Van Doorn onder andere hoe zijn ouders als jonggeliefden elkaar voor het eerst kusten en daarin onderbroken werden door de Duitse gevechtsvliegtuigen. Uit zijn werk blijkt hoe dankbaar hij zijn ouders is voor de zorgeloze jeugd waarin ze hem uiteindelijk zijn eigen weg lieten gaan. De verhalen over zijn jeugd zijn hilarisch. Zo beschrijft hij de installatie van de douchecel in huis, die door Johnny en zijn oudere broer ingewijd wordt met een plechtige opening en een doop met een speciaal hiervoor gekocht flesje cola. We lezen hoe televisiekijken bij de burens ontaardt in een ruzie als Johnny

het toestel uitzet als iedereen in slaap is gevallen. Maar ook hoe hij zich langzamerhand ontdoet van zijn 'Johann Strauss-pakje', nadat hij eerst daarin zijn Duitse tantes op vrolijke pianowalsjes getrakteerd heeft. Hij doet zijn eerste 'vuurwerkact', verwaarloost zijn uiterlijk en struint met flessen brandewijn door nachtelijk Arnhem en het park Sonsbeek, daarbij nauwlettend in de gaten gehouden door oom agent. Op een zaterdag klimt hij midden in de V&D op een stapel tapijten en geeft hij zijn eerste spontane optreden. De reacties zijn niet anders dan later in Amsterdam en Brussel. In 1962 verruilde hij Arnhem voor de hoofdstad, hoewel hij de band met zijn geboortestad nooit zou verbreken. ■

KENMERKEND ASPECT

Het kenmerkende aspect van de jaren zestig luidt: 'De toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen.' Opvallend is dat er voor een strikt economische oorzaak van de veranderingen in de jaren zestig is gekozen en dat de politieke sfeer volledig buiten beschouwing blijft. Gevolg is dat vrijwel alle veranderingen onder een sociaal-culturele noemer vallen: van het ontstaan van een jongerencultuur tot de oprichting van D66.

Op www.vgnkleio.nl vindt u links naar video's en geluidsfragmenten van *Poëzie in Carré* en *Poëzie in het Paleis*.

